

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЗИКО-ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ТА
ВУГЛЕХІМІЇ ім.Л.М.ЛИТВИНЕНКА

На правах рукопису

Вдовиченко Олександр Миколайович

**ЯМР-СПЕКТРОСКОПІЯ ТА СТРУКТУРА
ПОХІДНИХ ФЕНІЛСЕЧОВИНИ**

02.00.04 -Фізична хімія

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата хімічних наук

Донецьк - 1997

00737231 (N)

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті фізико-органічної хімії та вуглехімії

ім. Л.М.Литвиненка НАН України

Науковий керівник -

кандидат хімічних наук,
старший науковий співробітник
Леонід Мілентійович Капкан

Офіційні опоненти-

доктор хімічних наук, професор
Євген Володимирович Тітов;
кандидат хімічних наук
Леонід Дмитрович Карат

Провідна організація -

Донецький державний університет

Захист відбудеться "17" червня 1997 року о 14⁰⁰
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 06.10.01 в Інституті фізико-
органічної хімії та вуглехімії ім. Л.М.Литвиненка НАН України
(340114, м.Донецьк, вул. Р.Люксембург, 70).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту фізико-
органічної хімії та вуглехімії ім. Л.М.Литвиненка НАН України (340114,
м.Донецьк, вул. Р.Люксембург, 70).

Автореферат розісланий "15" травня 1997 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М.Шендрік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Серед багатьох класів азотвмісних сполук сечовина та її похідні привертають увагу дослідників різноманітним хімічним перетворень, що свого часу дали підстави для широкого їх використання в органічній хімії.

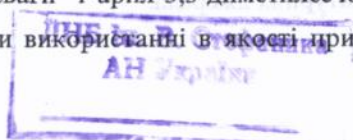
Сечовини знаходять широке застосування як біологічно активні сполуки у сільському господарстві та медицині, в якості напівпродуктів та продуктів у виробництві барвників, полімерних матеріалів, в якості прискорювачів тверднення полімерних композицій тощо. Однак у більшості випадків їх широке застосування базується на суто емпіричних дослідженнях, зв'язок будови з реакційною здатністю при цьому недостатньо вивчено, як, наприклад, у реакціях з α -окисами у твердненні епоксидних складів. Часто залишається нез'ясованим чинник, який є визначним у формуванні реакційної здатності: чи то електронний вплив замісників, чи то просторова будова молекули сечовини.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ РОБОТИ

Метою роботи є вивчення електронної та просторової структури похідних фенілсечовини та їхнього зв'язку з реакційною здатністю в реакціях з α -окисами при твердненні епоксидних композицій для визначення нових шляхів створення ефективних прискорювачів тверднення.

НАУКОВА НОВИЗНА

1. Показано, що вичерпне метилювання карбамойльної групи у складі фенілсечовини супроводжується різкою зміною електронної та геометричної будови молекули, що приводить до полегшення термічної дисоціації. Виявлені зміни пояснюють емпірично встановлені переваги 1-арил-3,3-диметилсечовин перед їхніми гомологами при використанні в якості прискорювачів

рювачів отверднення полімерних композицій та дозволяють прогнозувати каталітичну активність подібних структур.

2. Показано, що в α -піридилсечовинах реалізується внутрішньо-молекулярний водневий зв'язок. На прикладі 1,3-ди-(α -піридил)-сечовини вперше продемонстровано можливість ЯМР-спектрального спостереження повністю водневозв'язаної аміногрупи, та залученням апарату динамічної ЯМР-спектроскопії кількісно оцінено активаційні параметри розриву внутрішньомолекулярного водневого зв'язку.

3. Показано, що реакція дейтерообміну в алкільних групах 2-алкілімідазолінів описується бімолекулярною схемою, що містить стадію диспропорціювання двох молекул на імідазоліній та імідазолінат.

АПРОБАЦІЯ РОБОТИ

Результати досліджень доповідалось на XIV Українській республіканській конференції з органічної хімії (Одеса, 1982), на XV Українській республіканській конференції з органічної хімії (Ужгород, 1986), на XVI Українській республіканській конференції з органічної хімії (Тернопіль, 1992), Уральській конференції “Ендиаміни в органическом синтезе” (Перм, 1986г.)

ПУБЛІКАЦІЇ

Основні результати роботи викладено в 9 статтях та 1 тезах доповіді на конференції.

СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ РОБОТИ.

Дисертація складається з 5 розділів, першим з яких є вступ, та списку цитованої літератури. Робота викладена на 122 сторінках машинописного тексту, містить 9 малюнків та 22 таблиці. Використано 144 літературних джерела.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ.

БУДОВА ФЕНІЛСЕЧОВИНИ ТА СПОРІДНЕНИХ СПОЛУК.

Методом ЯМР-¹H-спектроскопії було досліджено та зіставлено з наявними літературними даними ряд анілідів, при цьому особливу увагу звертали на хімічні зсуви (х.з.) протонів аміногрупи (табл.1,2).

Таблиця 1.

Хімічні зсуви NH-груп похідних фенілсечовин загальної формули $RC_6H_4N^1HC(O)N^3R^1R^2$ у диметилсульфоксиді (ДМСО)*

R	$\delta_{N(1)H}$, м.д.	$\delta_{N(3)H}$, м.д.	R	$\delta_{N(1)H}$, м.д.	$\delta_{N(3)H}$, м.д.
$R^1 = H, R^2 = CH_3$			$R^1 = R^2 = CH_3$		
п-OCH ₃	8,17	5,81	п-OCH ₃	7,88	-
п-CH ₃	8,25	5,85	п-CH ₃	8,11	-
H	8,36	5,92	H	8,20	-
п-Br	8,54	5,97	п-Cl	8,39	-
м-Cl	8,63	6,03	м-Cl	8,42	-
п-C(O)CH ₃	8,88	6,11	п-NO ₂	8,75	-
м-NO ₂	8,95	6,13	$R^1 = H, R^2 = o-Tol$		
п-NO ₂	9,23	6,25			
$R^1 = H, R^2 = Ph$			п-(CH ₃) ₂	8,60	7,70
			п-OCH ₃	8,80	7,80
п-OCH ₃	8,40	8,51	п-CH ₃	8,83	7,80
п-CH ₃	8,51	8,57	м-CH ₃	8,87	7,83
H	8,61	8,61	H	8,85	7,76
п-Br	8,75	8,64	м-OCH ₃	9,00	7,87
м-Cl	8,82	8,69	п-Cl	9,08	7,87
п-C(O)CH ₃	9,05	8,75	п-Br	9,10	7,92
м-NO ₂	9,17	8,79	м-Cl	9,17	7,96
п-NO ₂	9,39	8,87	п-COCH ₃	9,35	-
			м-NO ₂	9,49	8,03

* Хімічні зсуви наведені відносно ТМС, T= 298 K, C = 1 мол.%.

Таблиця 2.

Хімічні зсуви N-фенілметилуретанів загальної формули $RC_6H_4NHC(O)OCH_3$ у ДМСО*

R	δ_{NH} , м.д.
p-OCH ₃	9.31
p-CH ₃	9.40
H	9.52
p-Br	9.70
m-NO ₂	10.09
p-NO ₂	10.31

* Хімічні зсуви наведені відносно ТМС, T= 298 К, C = 1 мол. %.

З метою з'ясування механізму спостереження в амідних групах похідних вугільної кислоти (сечовин, уретанів), ускладненого наявністю біля карбонілу двох гетероатомів з неподіленими електронними парами, одержані в роботі значення δ_{NH} були зіставлені з найбільш вірогідними величинами х.з. аміногруп відповідно заміщених ацетанлідів у тому ж розчинку - ДМСО, які існують в літературі. Таким чином, було визначено нахил лінійної залежності в координатах: δ_{NH} дослідженої серії - δ_{NH} ацетанлідів, тобто хімічні зсуви останніх використовувалися як внутрішня шкала. Параметри кореляційних рівнянь наведені у табл. 3.

Таблиця 3.

Чутливість хімічних зсувів аміногруп анілінів та анілідів загальної формули RC_6H_4NHU у ДМСО до впливу замісника R*

№	Y	$\rho \pm \Delta\rho$	Коефіцієнт кореляції	Кількість сполук у серії
1	H	2,35 $\pm$ 0,162	0,9646	10
2	CH ₃ SO ₂	1,68 $\pm$ 0,066	0,9849	11
3	NH ₂ C(O)	1,34 $\pm$ 0,070	0,9840	9
4	CH ₃ NHC(O)	1,36 $\pm$ 0,048	0,9947	8
5	PhNHC(O)	1,25 $\pm$ 0,033	0,9971	8
6	(CH ₃) ₂ NC(O)	1,05 $\pm$ 0,045	0,9975	7
7	o-Tol-NHC(O)	1,12 $\pm$ 0,039	0,9879	11
8	CH ₃ OC(O)	1,27 $\pm$ 0,036	0,9985	6
9	PhC(O)	0,97 $\pm$ 0,031	0,9941	9
10	HC(O)	0,97 $\pm$ 0,022	0,9958	10

* $\Delta\rho$ - довірчий інтервал для $\alpha = 95\%$; величини хімічних зсувів для №№1-3 та 10 запозичені з літературних джерел.

У відсутності гетероатома в ацильній групі чутливість δ_{NH} до впливу замісника у бензольному кільці (ρ) практично однакова у різних серіях. Перехід до N-фенілуретанів та фенілсечовин супроводжується збільшенням параметра ρ . Особливої уваги заслуговує варіювання замісника біля атома N³ фенілсечовини. Якщо фенілсечовини та 1-феніл-3-метилсечовини практично не розрізняються за провідністю зв'язку N-Ag, а 1,3-діфенілсечовина відрізняється від них несуттєво, то введення в 3-є положення фенілсечовини двох метильних груп обумовлює різке падіння значення ρ до рівня ацетанлідів (табл.3). Виходячи з того, що в метансульфанілідах та анілінах кон'югація аміногрупи з бензольним кільцем не ускладнена конкуренцією, серії цих сполук також були використані в аналогічних кореляціях з метою оцінки верхньої межі діапазону зміни ρ .

Одержані таким чином величини ρ утворюють наступний ряд:

який показує здатність радикала ацильної групи до кон'югації з карбонілом.

Величини $\delta_{N(3)H}$ в 1-арил-3-о-толілсечовинах (табл. 1) виявилися істотно меншими, ніж очікувані з урахуванням електронних властивостей о-метильної групи. До того ж ЯМР-¹H-спектрам цих сполук притаманний слабкопильний зсув (на 0,5 - 1,0 м.д.) о-протона толільного залишку. Зіставлення цих спостережень з наявними літературними даними (для о-замісних ацетанлідів) обумовлює висновок про переважну транс-орієнтацію протонів обох аміногруп по відношенню до карбонілу в усіх 1,3-дифенілсечовинах.

Базуючись на раніш надійно встановленій відповідності між ЯМР-спектральними та структурними характеристиками гідрозидного фрагменту, були досліджені більш складні похідні вугільної кислоти - семікарбази. Деякі з вивчених серій наведені в таблиці 4; як і у випадку

сечовин, визначено чутливість δ_{NH} до впливу замісника в бензольному кільці.

Таблиця 4

Хімічні зсуви аміногруп в семікарбазидах загальної формули $R^1N^1H-N^2H-C(O)-N^4R^2R^3$ в ДМСО при 298 К

R	δ , м.д.		
	N ¹ H	N ² H	N ⁴ H
$R^1=RC_6H_4, R^2=Ph, R^3=H$			
п-CH ₃	7,55	8,11	8,59
H	7,71	8,15	8,64
п-Br	7,89	8,19	8,68
п-NO ₂	8,93	8,43	8,86
ρ^*	0,70±0,065	0,16±0,016	0,13±0,025
τ	0,9966	0,9959	0,9863
$R^1=H, R^2=RC_6H_4, R^3=H$			
п-CH ₃	4,32	7,31	8,50
H	4,31	7,43	8,63
п-Cl	4,36	7,53	8,79
м-NO ₂	4,56	7,74	9,19
п-NO ₂	4,55	7,85	9,48
ρ^*	0,39±0,070	0,71±0,056	1,31±0,101
τ	0,9704	0,9941	0,9943
$R^1=Ph, R^2=RC_6H_4, R^3=H$			
п-CH ₃	7,71	8,10	8,54
H	7,71	8,15	8,64
п-Cl	7,74	8,26	8,87
м-NO ₂	7,81	8,48	9,37
п-NO ₂	7,82	8,55	9,50
ρ^*	0,17±0,017	0,64±0,023	1,39±0,056
τ	0,9905	0,9988	0,9984

*Одержано при використанні хімічних зсувів ацетанілідів.

Якщо зіставити значення ρ , знайдені для різних серій анілідів, наступним чином:

0,54

0,44

0,71

0,64

0,47

0,67

то стає помітним, що присднання аміногрупи до атома азоту (перехід до гідразидів) обумовлює зростання чутливості х.з. аміногруп, звідкіля випливає, що в гідрازیдах амідна кон'югація виражена сильніше, ніж у власне амідах. Для пояснення цього феномену залучені уявлення про α -ефект, який звичайно демонструється гідразинами в реакціях нуклеофільного заміщення.

Важливою характеристикою гідразидного фрагменту є константа Z- E рівноваги (тотожня транс-цис в амідах), але в ЯМР- ^1H спектрах семікарбазидів відсутні сигнали від різних конформерів. Підставою для ідентифікації переважної конформації в 1-фенілсемікарбазидях та 1-феніл-3,3-диметилсемікарбазидях стала притаманність ЯМР- ^1H спектрам тільки Z-конформерів розщеплення сигналів NH внаслідок спін-спінової взаємодії HNNH.

За цією ознакою, вичерпне метилювання термічної аміногрупи 1-фенілкабазиду веде до зміни переважної конформації, тобто до переходу від E до Z. Такий висновок підтверджується експериментально заміною ДМСО на більш протоноакцепторний розчинник - гексаметилфосфортриамід (ГМФА) (табл. 5).

Таблиця 5

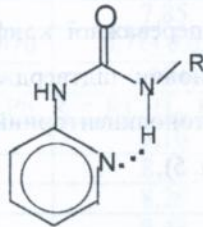
Зростання чутливості хімічних зсувів аміногруп до дії замісника при заміні розчинника (ДМСО $\rightarrow$ ГМФА)

Сполука	N^1H	N^2H
$\text{R-C}_6\text{H}_4\text{N}^1\text{H-N}^2\text{H-C(O)-CH}_3$		
Z	1,49+0,19	1,07+0,18
E	1,11+0,06	1,96+0,28
$\text{R-C}_6\text{H}_4\text{N}^1\text{H-N}^2\text{H-C(O)-NMe}_2$	1,63+0,11	0,74+0,26
$\text{R-C}_6\text{H}_4\text{N}^1\text{H-N}^2\text{H-C(O)-NH}_2$	1,27+0,04	1,76+0,28

Для з'ясування просторової та електронної будови розглянутих сполук було проведено розрахунки вихідних структур гомологічного ряду фенілсечовин методом MINDO/3. Одним з результатів квантовохімічних розрахунків став висновок про неплоску будову фрагмента

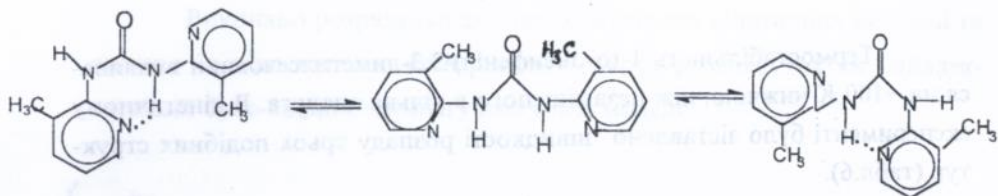
$\text{CON}(\text{CH}_3)_2$. В межах такого підходу оцінені термодинамічні параметри ізомеризації досліджених структур в ізо-сечовинну форму. З урахуванням одержаних результатів розраховані три ймовірні шляхи дисоціації фенілсечовин на фенілізціанат та амін /аміак, було вибрано оптимальний для кожного гомолога. Показано, що лише для диметильних похідних найбільш енергетично виграшним є маршрут, який містить стадію таутомеризації, причому висота енергетичного бар'єру розриву $\text{C}-\text{N}^3$ зв'язку для них значно нижча, ніж для інших представників ряду. Таким чином, результати розрахунків пояснюють відому з хімічного експерименту істотну відміну 1-арил-3,3-диалкілсечовин від інших фенілсечовин.

Будова сечовини дає можливість ввести до складу її молекули нуклеофільний фрагмент у такий спосіб, щоб центр його основності було заблоковано внутрішньомолекулярним водневим зв'язком:

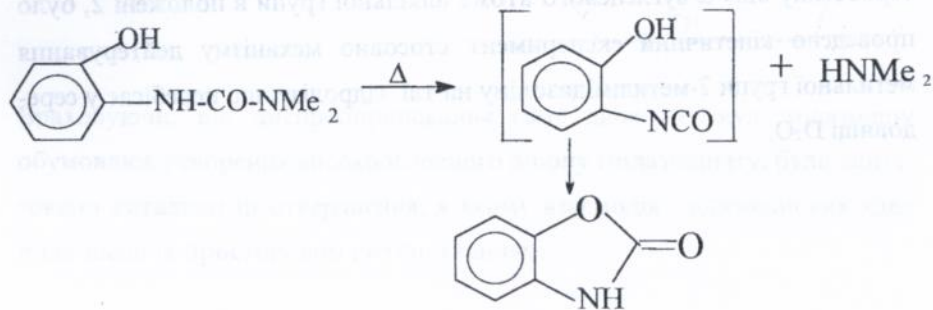
Тепловий рух може спричинити розрив цього зв'язку та відновлення нуклеофільності й каталітичної активності молекули, що є підставами прояву властивостей латентного каталізатора.

З метою оцінки активаційних параметрів розриву такого Н-зв'язку був зроблен ЯМР-експеримент на модельних сполуках, що існують у вигляді трьох рівноважних конформацій, дві з яких хімічно тотожні:

В результаті аналізу повної форми лінії поглинання метильних груп в ЯМР-спектрі за різних температур було визначення величин $\Delta H^\ddagger = 29,7 \pm 3,8$ кДж/моль, $\Delta S^\ddagger = -102,4 \pm 12,5$ Дж/моль·К, $\Delta G^\ddagger_{238} = 54,1 \pm 5,3$ кДж/моль. Значення $\Delta G^\ddagger_{238}$, що оцінювалося за коалісценцією сигналів NH при 238 К, становило 46 ± 6 кДж/моль. Оскільки знайдені параметри є бруто-величинами, то для визначення ентальпії розриву внутрішньомолекулярного водневого зв'язку в "чистому" вигляді, з експериментально знайденного значення $\Delta H^\ddagger$ вираховували внесок "амідного" бар'єру, оцінивши його за даними квантовохімічних розрахунків. При цьому значення ентальпії активації водневого зв'язку наближається до 16 кДж/моль. На наш погляд, це перша кількісна оцінка енергетики розриву водневого зв'язку, зроблена з використанням виродженого конформаційного обміну.

Іншим шляхом надання похідним фенілсечовини яскраво виявлених властивостей латентного каталізатора може бути введення в орто-положення бензольного кільця замісника, здатного до взаємодії з сечовинним фрагментом в процесі його дисоціації. Таку сполуку синтезовано та досліджено її розпад:

Термостабільність 1-(о-оксифеніл)-3,3-диметилсечовини виявилася на ~ 100 К нижчою, ніж незаміщеного в кільце аналога. В кінетичному експерименті було зіставлено швидкості розпаду трьох подібних структур (табл.6).

Таблиця 3.20.

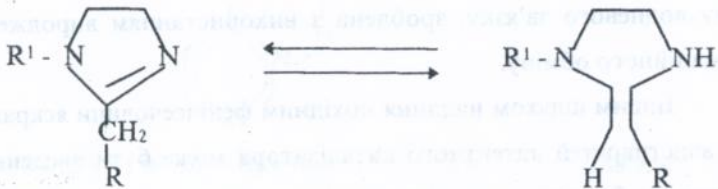
Константи швидкості дисоціації при 393 К у ДМСО
сполук загальної формули о-ОН-С₆H₄-NH-NR¹R²

R ¹ , R ²	$k \cdot 10^5$ (с ⁻¹)
H, H	4,4 ± 0,1
H, CH ₃	1,1 ± 0,1
CH ₃ , CH ₃	220 ± 40

Присутність двох метильних груп біля атома N³, як і в попередніх випадках, спричиняє зростання практично на два порядки швидкості виділення каталітично активного аміну.

СПОЛУКИ, СПОРІДНЕНІ СЕЧОВИНАМ ЗА ХАРАКТЕРОМ ТАУТОМЕРІЇ.

На думку деяких авторів, 2-алкілімідазоліни, які використовуються як прискорювачі отверднення епоксидних композицій, існують у двох рівноважних формах: амідін $\rightleftharpoons$ ендіамін

При цьому ендіамін є надзвичайно високоосновною частинкою ($pK_{\text{BH}^+} \cong 26$). Оскільки наявність такої рівноваги пояснюють також легкість дейтерообміну біля α -вуглецевого атома алкільної групи в положенні 2, було проведено кінетичний експеримент стосовно механізму дейтерування метильної групи 2-метилімідазоліну на тлі гідролізу, що перебігає у середовищі D₂O.

Виконано розрахунки декількох імовірних кінетичних моделей та оцінено їх відповідність експерименту. Серед розглянутих як найадекватнішої було віддано перевагу наступній моделі:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{d\alpha}{d\tau} \\ \frac{d\beta}{d\tau} \end{array} \right. = \left. \begin{array}{l} k_1 x_0 (1-\alpha) (1-\beta) \\ k_2 (1-\beta) \end{array} \right| \begin{array}{l} \alpha(0) = 0 \\ \beta(0) = 0 \end{array}$$

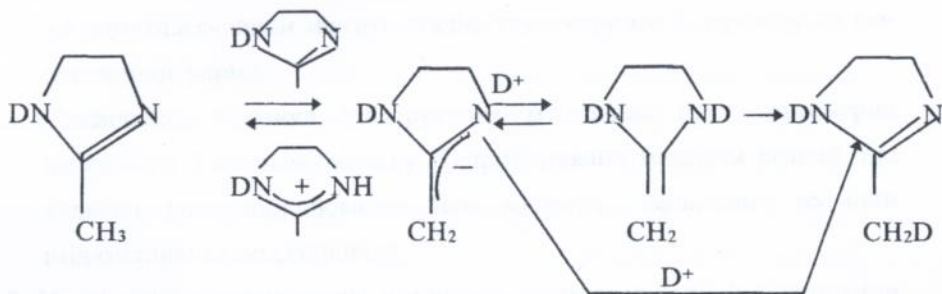
β - ступінь гідролізу,

k_1 - константа швидкості дейтерообміну другого порядку,

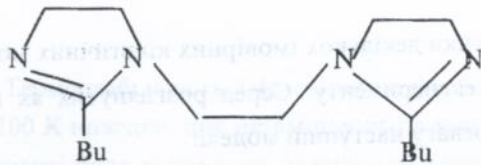
k_2 - константа швидкості гідролізу,

x_0 - початкова концентрація.

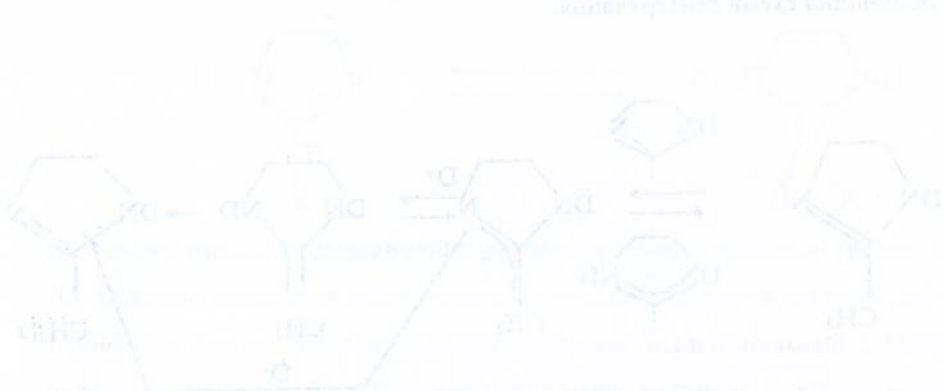
Відповідна схема дейтерування:

Враховуючи, що диспропорціювання саме двох молекул імідазоліну обумовлює утворення високоосновного аніону імідазолінату, було синтезовано каталізатор отверднення, в якому взаємодія імідазолінових ядер полегшена їх просторовим розташуванням:

що дало змогу створити новий епоксидний клей із застосуванням цього біс-імідазоліну.

ВИСНОВКИ

1. Методом ЯМР- ^1H спектроскопії та розрахунковими методами вивчено широку низку похідних фенілсечовини та семікарбазиду з метою встановлення їх електронної та просторової будови.
2. Встановлено залежність електронної провідності зв'язку $\text{N}^1\text{-CO}$ у фенілсечовинах від електронних властивостей замісника біля атома N^3 .
3. Виявлено, що наявність другої метильної групи біля атома N^3 фенілсечовини спричиняє зменшення електронної провідності зв'язку CO-N^3 та збільшення міцності зв'язку $\text{N}^1\text{-CO}$.
4. Знайдено, що наявність біля атома N^4 1-фенілсемікарбазиду двох метильних груп приводить до зміни переважної Е-конформації гідразидного фрагменту на Z-конформацію та до з'явлення спінової взаємодії HNNH, що рееструється.
5. На прикладі симетричної дипіридилсечовини вперше кількісно оцінені активаційні параметри розриву внутрішньомолекулярного водневого зв'язку.
6. Методом МЧПДП/3 показано, що маршрут термодисоціації 1-феніл-3,3-диметилсечовини містить стадію таутомерного її переходу до ізо-сечовинної форми.
7. Досліджена кінетика дейтерування метильних груп таутомерно лабільного 2-метилімідазоліну. Запропоновано механізм реакції, що включає диспропорціювання двох молекул імідазоліну на іони імідазолінію та імідазолінату.
8. На підставі встановлених механізмів термодисоціації фенілсечовини запропоновано напрямок їх структурної модифікації введенням протонодонорного о-замісника. Досягнуто понад стоградусне зниження температури розпаду фенілсечовини, що відкриває новий шлях створення прискорювачів отверднення полімерних композицій з яскраво наявними латентними властивостями.

Список опублікованих робіт за темою дисертації

1. Изучение структуры и конформации производных фенилмочевины методом ПМР / Л.М. Капкан, А.Н. Вдовиченко, А.Ю. Червинский и др. // Укр. хим. журн. 1985. - т. 51, -№ 11. - С. 1190-1194.
2. Вдовиченко А.Н., Червинский А.Ю., Капкан Л.М. Влияние заместителей у атомов азота на структуру производных семикарбазида. //Укр. хим. журн., -1988. - т. 54, -№ 8. -С. 861-866.
3. Барьеры внутреннего вращения вокруг амидных связей в 1.3-ди-(2-пиридил)-мочевине / А.Н. Вдовиченко, А.Ю. Червинский, В.Ф. Галат, Л.М. Капкан // Укр. хим. журн. -1990. - т. 56, -№ 3. -С. 321-323.
4. Влияние заместителей у атома азота в молекулах гидразидов карбоновых кислот на конформацию фрагмента HN-NHC(O) . / Л.М.Капкан, А.Ю.Червинский, Т.М.Пехтерева, А.Н.Вдовиченко, И.С.Бердинский // В сб. Структура органических солей, реакционная способность и механизмы реакций. - Киев: Наукова думка - 1988. - С. 139-150.
5. О механизме дейтерообмена и состоянии 2-алкилимидазолина / А.Н.Вдовиченко, Ю.И.Смирнов, А.Ю.Червинский, Л.М.Капкан, Т.Л.Морозова // Укр. хим. жур. - 1988. - т.54, № 12 - С. 1287-1290.
6. О связи структуры фенилмочевин со способностью к термической диссоциации по данным ПМР / А.Н.Вдовиченко, А.Ю.Червинский, Ю.И.Смирнов // В сб. Молекулярные взаимодействия, структура и реакционная способность органических соединений. - Киев: Наукова думка. - 1993 - с. 51-59.
7. Отверждение эпоксиангидридных систем в присутствии замещенных мочевины / З.А.Зубкова, Г.Т.Евтушенко, А.Ю. Червинский, М.Ю. Зубрицкий, Л.Я.Мошинский, А.Н.Вдовиченко // В сб. Полимерные материалы на основе реакционноспособных олигомеров. - М.: НИИТ-ЭХИМ. - 1986. - С. 33-45.

8. Механизмы каталитического действия амидов при отверждении / Л.Я.Мошинский, З.А.Зубкова, Г.Т.Евтушенко, А.Ю. Червинский, М.Ю. Зубрицкий, А.Н.Вдовиченко // УкрНИИПластмасс - Донецк - 1988. Рукопись деп. в НИИТЭХИМ г.Черкассы, № 112-ХП 88, 02.02.88. - 21 с., библи. 32.
9. Поиск новых путей повышения каталитической активности мочевины в отверждающихся эпоксидных (не ангидридных) композициях / А.Н.Вдовиченко, А.Ю. Червинский, Л.М.Капкан, Ю.И.Смирнов // ИнФОРУ АН УССР - г.Донецк - 1991 -Деп. ВИНТИ, № 1912 -В91, 13.05.91 - 12с. библи. 5.
10. Вдовиченко А.Н., Червинский А.Ю., Капкан Л.М. Образование и таутомерия имидазолинового цикла / XV Українська конференція з органічної хімії. - Ужгород. - 1986.: Тез. докл. С. 227.

ABSTRACT. Vdovichenko A.N. NMR spectroscopy and phenylurea derivatives structure. Thesis, Candidate of Science (Chemistry), Speciality - Physical Chemistry, L.M.Litvinenko Institute of Physical Organic and Coal Chemistry of National Academy of Science of Ukraine, Donetsk, 1997.

The influence of substituent nature in carbamyl group on electron conductivity N-Ar bond has been investigated by NMR-¹H. The full methylation effect of terminal aminogroup of phenylurea on geometric and electron molecule structure has been found. The similar methylation of N⁴H₂ group of 1-phenylsemicarbazide leads to the change of the basic hydrazide fragment conformation.

At first, the activation parameters of the intramolecular hydrogen bond dissociation on the example of symmetric di- α -pyridylurea have been estimated. The temperature limit of phenylurea dissociation on 100 K have been decreased by o-hydroxylation. The path of reaction, including the stage of two imidazoline molecules disproportion with ions formation on the base of mathematical treatment of methyl group 2-methylimidazoline deuteration kinetics data has been proposed.

АННОТАЦІЯ. Вдовиченко А.Н. ЯМР-спектроскопія і структура производних фенілмочевини. Дисертація на соискание ученой степени кандидата химических наук по специальности 02.00.04 "Физическая химия". Институт физико-органической химии и углехимии им. Л.М.Литвиненко НАН Украины, Донецк, 1997г.

Методом ЯМР-¹H спектроскопії досліджено впливу природи замісника в карбамоїльній групі на електронну провідність N-Ar зв'язи, обнаружено действие второй метилированной удалённой аминогруппы фенілмочевини на просторове і електронне строєніе молекулы. Аналогічне виснажливе метилювання удаленої аминогруппы 1-фенілсемікарбазида приводит к смене преобладающей конформации гидразидного фрагмента.

Вперше кількісно оцінені активіаційні параметри розриву внутримолекулярної водородної зв'язи на прикладі симетричної ди- α -піридилмочевини. Введенням о-гідроксигруппы в молекулу фенілмочевини на ~100 К снижен температурний поріг диссоціації с выделением амина. На основі математическої обробки кінетических даних по дейтерообміну в метильній групі 2-метилімідазолина обоснован маршрут реакції, протєкаючий через стадію диспропорціонування двох молекул імідазолина с образованием ионов імідазолината і імідазолінія.

Ключові слова: фенілсечовини, структура, ЯМР, дейтерообмін, імідазоліни, латентні прискорювачі.

Підписано до друку 15.05.97р.

Формат 60 84/16. Папір друкарський. Умовн. друк. арк. 1

Тираж 100 прим.

435472

AB 37.779

AB 37.779